

Om köp av aktier och värdepapper

För gode män, förvaltare och förmyndare (ställföreträdare) gäller vissa regler och principer vid placering av den enskildes (den omyndiges eller huvudmannens) tillgångar. Reglerna har kommit till för att förhindra spekulation och riskfyllda placeringar av den enskildes medel, och fungerar således som ett skydd för ekonomiska förluster.

Det är viktigt att ställföreträdare uppmärksammar dessa regler och tar hänsyn till de situationer där överförmyndarnämndens samtycke krävs för placeringen.

Nedan beskrivs de regler som gäller vid ställföreträdarens köp av aktier och andra värdepapper.

Omyndiga barn – föräldrar/förmyndare

Fri föräldraförvaltning

Om en omyndigs tillgångar överstiger åtta gånger prisbasbeloppet (356 000 kr för år 2013) ska föräldrarnas förvaltning av den omyndiges medel kontrolleras av överförmyndarnämnden. Även under vissa andra förutsättningar kan föräldrarnas förvaltning bli kontrollerad – *se nedan*.

I det fall tillgångarna är lägre än gränsen om åtta gånger prisbasbeloppet är förvaltningen av den omyndiges medel fri, det vill säga att förmyndarna inte behöver redovisa hur tillgångarna förvaltas till överförmyndarnämnden. Om förvaltningen en gång blivit kontrollerad krävs dock att tillgångarnas värde kommit att understiga fyra gånger prisbasbeloppet för att förvaltningen ska bli fri. I sådana fall kan föräldrarna fritt köpa aktier, andelar i värdepappersfonder och obligationer för barnets räkning.

Föräldrarna är dock enligt lag skyldiga att beakta att tillgångarna placeras på ett säkert sätt. Spekulationer med barnets tillgångar kan leda till skadeståndsskyldighet gentemot barnet.

Kontrollerad förvaltning

Om barnets tillgångar överstiger åtta gånger prisbasbeloppet ska föräldrarna anmäla detta till överförmyndarnämnden. Om denna beloppsgräns överstigs blir nämligen föräldrarnas förvaltning kontrollerad (enligt 13 kap 2 § föräldrabalken).

Detta gäller också om barnet fått pengar genom arv, gåva, testamente eller förmånstagarförordnande och det föreskrivits av givaren, testator eller försäkringstagaren att föräldrarnas förvaltning ska stå under överförmyndarnämndens kontroll.

Gode män och förvaltare

Liksom för föräldrar vars förvaltning är kontrollerad måste alla gode män och förvaltare vid placering av huvudmannens medel följa de regler och principer som gäller enligt föräldrabalken. För gode män och förvaltare gäller att alla huvudmannens tillgångar som finns på bankkonton ska vara överförmyndarspärade (föräldrabalken 14 kap 8 §).

Även värdepapperskonton, fondkonton och depåer ska vara spärrade. Därför gäller att vid uttag av medel från dessa konton för att placera dessa i aktier, fonder, obligationer eller annat måste överförmyndarnämndens tillstånd inhämtas för själva uttaget.

Om däremot endast omplacering ska göras, utan att medlen tas ut, behövs inte överförmyndarnämndens tillstånd om omplaceringen sker genom flytt mellan två överförmyndarspärade konton.

Nedanstående regler gäller lika för förmyndare (med kontrollerad förvaltning), gode män och förvaltare.

Förvärv av aktier

Vid förvärv av aktier krävs samtycke från överförmyndarnämnden. Den huvudprincip som överförmyndarnämnden tillämpar i dessa fall är att den enskildes medel ska placeras på ett sätt som ger *trygghet för deras bestånd och skälig avkastning*.

Vid placeringen bör ställföreträdaren, om denne saknar djupare kunskaper om värdepappershandel, anlita specialister hos bank eller värdepappersbolag. Vid större aktieinnehav kan det förekomma att överförmyndarnämnden ger ett generellt samtycke till aktieförvärv i stället för att pröva varje enskilt förvärv.

Det generella tillståndet kan tillämpas för förvärv inom viss beloppsgräns eller för förvärv och aktiehandel under viss tidsperiod. Av överförmyndarnämnden godkänd placering redovisas som regel i samband med aktuell årsräkning.

Förvärv av obligationer och andelar i värdepappersfond, specialfond med mera

En obligation är ett räntebärande, vanligtvis på flera år löpande skuldebrev som intygar att innehavaren lånat ut pengar till exempelvis staten, en kommun, ett hypoteksinstitut (bostadsobligation) eller ett större företag (företags- eller industriobligation). Ställföreträdare kan förvärva obligationer för den enskildes räkning utan överförmyndarnämndens samtycke. Alla obligationer omfattas dock inte utan endast sådana som uppfyller vissa krav i svensk eller utländsk lagstiftning.

Det är sådana obligationer som utfärdats eller garanterats av stat eller kommun eller som har utfärdats av Sveriges allmänna hypoteksbank, Svenska skeppshypotekskassan eller av en bank eller av ett kreditmarknadsföretag enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Det är även sådana obligationer som utfärdats av utländskt bankföretag eller ett annat utländskt kreditinstitut som är underkastat en offentlig reglering som är likvärdig den som gäller för banker eller andra kreditinstitut i Sverige.

Förvaltningsreglerna i föräldrabalken har som ovan nämnts som främsta syfte att den enskildes egendom skall förvaltas på ett betryggande sätt och att medlen skall ge en skälig avkastning. Trygghetskravet uppfylls om placeringen är säker. I den svenska lagen på detta område finns krav på att sammansättningen i en värdepappersfond ska vara lämplig med hänsyn till intresset för riskspridning.

Det finns relativt detaljerade regler som styr till vilka andelar fonden får inneha fondpapper och andra finansiella instrument med samme utfärdare. Fondbolagen står under tillsyn och fondernas tillgångar förvaras av ett förvaringsinstitut, som står under tillsyn. Mot bakgrund av detta kan ställföreträdare utan överförmyndarnämndens samtycke placera den enskildes medel i värdepappersfonder.

Nationella fonder/specialfonder

Så kallade nationella fonder och specialfonder kan få en friare placeringsinriktning än värdepappersfonder och kan därför anses som mer riskfyllda placeringar för den enskilde. Därför krävs det att överförmyndarnämndens samtycke inhämtas för placering i dessa typer av fonder.

För att ta reda om en fond är klassificerad som värdepappersfond eller specialfond kan du tillfråga banken eller söka på Finansinspektionens hemsida.

Introduktion av nya aktier på en fondbörslista kan ibland ske genom ett erbjudande till allmänheten att teckna aktierna. Det är inte ovanligt att föräldrar tecknar aktier för såväl egen del som för sina barns räkning. Föräldrar vars barn erhåller aktier vid efterföljande fördelning, bör – i de fall där barnet saknar medel för betalning av aktierna – iaktta följande.

- Barnet är ägare till aktierna och föräldrarna kan inte genom att använda sina medel för betalning betrakta aktierna som sina.
- Ska barnet låna pengar av sina föräldrar för aktieköpet måste en *god man* förordnas för att den omyndiges intresse ska tillvaratas vid lånetransaktionen. Det är överförmyndarnämnden som förordnar god man. Barnet kan inte ta upp lån utan överförmyndarnämndens samtycke (föräldrabalken 13 kap 12 §). Gode mannen ska därför ansöka om sådant samtycke.
- Om barnet tilldelas aktier kan barnet genom den gode mannen sälja aktierna till föräldrarna. Försäljningen ska i så fall ske till dagskurs och barnet ska tillgodogöras eventuell kursvinst. Avräkningsnota eller motsvarande bör upprättas mellan föräldrarna och barnet genom den gode mannens försorg.
- Överförmyndarnämnden kan bestämma att barnets aktier ska förvaras och förvaltas av ett värdepappersinstitut i syfte att av särskild anledning trygga förvaltningen. Särskilt beslut ska då meddelas. Beslutet kan överklagas.